

4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
5. Красных В. В. Структура коммуникации в свете лингвокогнитивного подхода (коммуникативный акт, дискурс, текст): автореф. дис. ... д-ра филол. наук / В. В. Красных. – М., 1999. – 43 с.
6. Лексикон загального та порівняльного літературознавства / За ред. А. Волкова та ін. – Чернівці: Золоті литаври, 2001. – 636 с.
7. Мальцева О. Н. Описание языковой личности: конструктивный подход: автореф. дис. ... канд. филол. наук / О. Н. Мальцева. – Краснодар, 2000. – 19 с.
8. Чурилина Л. Н. «Языковая личность» в художественном тексте / Л. Н. Чурилина. – М.: Флинта; Наука. – 2011. – 240 с.

REFERENCES

1. Bogin, G. I. (1984). Model yazykovoy lichnosti v ee otnoshenii k raznovidnostyam teksta. [The model of language personality in its relation to the varieties of the text]. Leningrad.
2. Vorkachev, S. G. (2001). Lingvokulturologiya, yazykovaya lichnost, koncept: stanovlenie antropocentricheskoy paradigmy v yazykoznanii // Filologicheskie nauki. [Linguistic cultural sciences, language personality, concept: the formation of anthropocentric paradigm in linguistics // Philological Sciences].
3. Karasik, V. I. (2004). Yazykovoy krug: lichnost, koncepty, diskurs. [Language circle: personality, concepts, discourse]. Moscow: Gnozis.
4. Karaulov, Yu. N. (1987). Russkij yazyk i yazykovaya lichnost. [Russian language and language personality]. Moscow: Nauka.
4. Krasnyh, V. V. (1999). Struktura kommunikacii v svete lingvokognitivnogo podhoda (kommunikativnyj akt, diskurs, tekst). [The structure of communication in the light of linguistic-cognitive approach]. Moscow.
6. Leksikon zagalnogo ta porivnyalnogo literaturoznavstva (2001). / Za red. A. Volkova ta in. [Vocabulary of general and comparative literature studies]. Chernivtsi: Zoloti litavry.
7. Malceva, O. N. (2000). Opisanie yazykovoy lichnosti: konstruktivnyj podhod. [Description of language personality: a constructive approach]. Krasnodar.
8. Churilina, L. N. (2011). «Yazykovaya lichnost» v hudozhestvennom tekste. [Language personality in the artistic text]. Moscow: Flinta; Nauka.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Валерія Корольова – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Наукові інтереси: прагмалінгвістика сучасного художнього дискурсу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Koroliova Valeria – Grand PhD in (Philological) sciences, associate professor of Department of Ukrainian Language Oles Honchar Dnipro National University.

Scientific interests: Pragmalinguistics of modern art discourse.

УДК 81'1

ПІДХОДИ ДО ДИСКУРСУ, АКТУАЛЬНІ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Наталія АКУЛЬШИНА (Київ, Україна)

e-mail: natasha_a@ukr.net

АКУЛЬШИНА Наталія. ПІДХОДИ ДО ДИСКУРСУ, АКТУАЛЬНІ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті розглядаються значущі для сучасних мовознавчих досліджень підходи до дискурсу, поліфункціональність й множинність тлумачень вказаного поняття, аналізуються підходи, актуальні для дослідження військової термінології.

Ключові слова: дискурс, текст, військовий дискурс.

AKULSHYNA Nataliia. APPROACHES TO THE DISCOURSE, WHICH ARE ACTUAL FOR MILITARY TERMINOLOGY RESEARCH

The concept of discourse is one of the main concepts of modern pragmatic linguistics and linguistics of the text. Modern concepts of discourse reflect the entire course of linguistic science. The interest of scientists to the problems of discourse shows a great deal number of works. The term "discourse" can be called central in linguistics, because it is not only theoretical. This is a rather complex communicative phenomenon that combines extralinguistic factors and elements of cognition. There is no single universal definition of this concept, an integrated approach to this phenomenon, because different scholars offer their interpretation of the concept of "discourse". The article deals with the overview of different scientific approaches to the definition of "discourse" and describes the criteria which is the centre of scientific discussion and serve as the basis for its typology. Approaches to the concept of "discourse" are important for the study of military discourse as an institutional type of discourse and the communicative-pragmatic form of social behavior, which involves a certain system of restrictions, a certain type of communicative behavior, knowledge sharing, their hierarchy in different communication situations, which finds coverage in a specific organization of communication at different levels - structural-functional, lingvo-cultural, lingvo-cognitive, lingvo-pragmatic. The notion of discourse, which is the centre of scientific discussion nowadays, shows the prospects for the further study of this term.

Keywords: discourse, text, military discourse.

Поняття *дискурс* у різних парадигмах знання інтерпретується по-різному і є предметом гарячих дискусій, що пояснюється поліфункціональністю й множинністю тлумачень вказаного поняття та зумовлює *актуальність* дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз значущих для сучасних мовознавчих досліджень підходів до *дискурсу*, що актуальні для дослідження військової термінології, військового дискурсу загалом.

Як упорядковану системну одиницю поняття *дискурс* увів у лінгвістику в 1952 році З. Харіс [19], засновник трансформаційного та дистрибутивного аналізу, який розглядав *дискурс* як одну зі сторін дистрибуції на основі еквівалентності між фразами, висловлюваннями, надфразовими поєднаннями в контексті інших одиниць та пов'язаних із ними ситуаціях.

Значний внесок у дослідження особливостей формування визначення поняття *дискурс* зробив видатний швейцарський вчений П. Серіо. Він пропонує вважати *дискурс* висловлюванням, що розглядається з погляду дискурсивного механізму, який ним управляє, та надає вісім тлумачень поняття, з яких три набули найбільшого поширення в сучасній лінгвістиці:

- «мовлення» в сосюрівському розумінні, тобто будь-яке конкретне висловлення;
- в межах теорії висловлення або прагматики – вплив висловлення на одержувача (що має на увазі суб'єкта висловлення, адресата, момент і певне місце висловлення);
- позначення системи обмежень, які накладаються на необмежену кількість висловлень через певну соціальну або ідеологічну позиції [12].

Протягом багатьох років існувала проблема остаточного розмежування змісту та форми двох понять *дискурсу* й *тексту*. На думку О. Селіванової, поняття *текст* та *дискурс* ототожнювалися через відсутність у деяких європейських мовах слова, що мало б вдалий відповідник франко-англійському слову *дискурс*. Його змушені були замінити терміном *текст*. Таке термінологічне ототожнення призвело до того, що поняття *текст* та *дискурс* стали розглядатися як еквіваленти [10, с. 37].

На думку Н. Арутюнової, дискурс – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, що розглядається як цілеспрямована, соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей та механізмах їх свідомості (когнітивних процесах). Дискурс – це мовлення, «занурене в життя» [1, с. 136]. В основі диференціації прагматичного, соціального, когнітивного контекстів полягають різні типи когнітивних просторів комунікантів, а саме: індивідуальний когнітивний простір, колективний когнітивний простір та когнітивна база [7, с. 41].

Розмежуванню понять *текст* та *дискурс* сприяли концепції Е. Бенвеніста та Т. ван Дейка. Т. ван Дейк, розмежовуючи поняття *текст* і *дискурс*, зазначав, що «дискурс – це актуально вимовлений текст, а текст – це абстрактна граматична структура вимовленого». Дискурс – це поняття, що стосується мовлення, актуальної мовленнєвої діяльності, тоді як текст – це поняття, що стосується системи мови чи формальних лінгвістичних знань, лінгвістичної компетентності [3]. Е. Бенвеніст під дискурсом розумів мову, яка є невід'ємною частиною того, хто говорить. Відповідно до його ж концепції дискурс має відображати соціальні аспекти буття особистості, а текст – мовні [2].

Зазначений підхід зафіксовано українським енциклопедичним словником: «Дискурс – це зв'язний текст у контексті багатьох, що конституують, і фонових факторів – соціокультурних, психологічних тощо» [17, с. 87]. У цьому значенні поняття *дискурс* співвідносне з поняттям *конкретне висловлювання*, що здійснюється з позицій формальної або структурно орієнтованої лінгвістики та визначає *дискурс* як «мову вище рівня речення або словосполучення» («*language above the sentence or above the clause*») [20, с. 41].

Другий підхід зумовлюється першим, його розробив Т. ван Дейк як концепцію комунікативної природи тексту. На початку 80-х років ХХ ст. вчений вибрав іншу дефініцію дискурсу – *комунікативна подія* – ситуація, що інтегрує текст з іншими її складовими, зокрема екстралінгвальними, соціальними й референційними факторами, які опосередковують взаємодію учасників спілкування, їхні мотиви, цілі й стратегії [11, с. 120].

У межах твердження М. Фуко, що дискурс – це тонка контактуюча поверхня, що зближає мову й реальність, що змішує лексику й досвід, В. Дем'янков відзначає дискурсоутворювальну роль опорного концепту, що «створює загальний контекст, який описує дійові особи, об'єкти, обставини, час, вчинки тощо, визначаючись не стільки послідовністю речень, скільки тим загальним для того, хто створює дискурс, і його інтерпретатора світом, що будується під час розгортання дискурсу ...» [4, с. 7]. Ця позиція дає можливість розглядати термін *дискурс* у значенні *дискурсивна практика*, що становить комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої поведінки, яка реалізується в певній соціальній сфері, має певний набір змінних: соціальні норми, відносини, ролі, конвенції, показники «інтерактивності» [16, с. 8].

Третій підхід до дискурсу як до *системи обмежень* визначає дискурс як комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої поведінки, що характерна для певної соціальної сфери, яка має певний набір змінних: соціальні норми, відносини, ролі, конвенції, показники інтерактивності» [16, с. 8]. Регулярні інтеракції «мовець – слухач», інтеракція «віч-на-віч» розглядаються як «взаємодія представників певних соціальних груп або всередині відособленої галузі суспільних відносин» [10, с. 41].

Ю. Степанов пов'язує поняття *дискурс* із особливим світом, «за яким постає особлива граматики, особливий лексикон, особливі правила слововживання, особлива семантика», а також власний ідеальний адресат, що становить собою конституюючу ознаку дискурсу [15, с. 42-44]. Такий підхід до категорії *дискурс* значно розширює його межі, виводячи із суто лінгвістичного знання в галузь соціальних відносин. На актуальному етапі розвитку суспільства дискурси значним чином впливають на культурні, політичні, соціальні й глобальні зміни, тобто стають комунікативним віддзеркаленням значущих світових подій, зокрема, гібридні війни, екологічні катастрофи, резонансні події, політичні потрясіння тощо. Отже, *тип дискурсу*, наприклад, *військовий, політичний, рекламний* тощо, може розглядатися як соціально зумовлена комунікативна особливість індивідів, що класифікує їх за відповідними типами: груповий, конкретно спрямований, сугестивний, абстрактний тощо.

У лінгвокогнітології дискурс розглядається як сполучна ланка між мисленням, мовленням, мовною картиною світу особистості й суспільства. «Будь-який дискурс – це вербалізований досвід мислення з певним способом (або способами) концептуалізації знань» [14, с. 12]. Відповідно до когнітивної моделі дискурсу О. Йокоюми за норму береться середній учасник мовленнєвого спілкування «з усім його суб'єктивізмом, егоцентризмом й обмеженістю» [5, с. 16], а однією з головних цілей мовленнєвого дискурсу і єдиною метою дискурсу інформаційного є обмін знаннями між учасниками діалогу [5, с. 25]. Дискурс – явище не тільки прагматичне, але й когнітивне, оскільки пов'язане з «передачею знань, з оперуванням знаннями особливого роду й, головне, зі створенням нових знань» [8, с. 12]. Як зазначає О. Кубрякова, під дискурсом слід розуміти саме когнітивний процес, пов'язаний із реальним мовленням, створенням мовленнєвого твору; текст, у свою чергу, є кінцевим результатом процесу мовленнєвої діяльності, що набуває певної закінченої (та зафіксованої) форми [9, с. 164].

Типологія дискурсів пропонується різна. Так, В. Карасик вказує на необхідність аналізу особливостей учасників спілкування як представників тієї або іншої соціальної групи та аналізу обставин спілкування в широкому соціокультурному контексті й виокремлює два основних типи дискурсу: особисто орієнтований та статусно-орієнтований (інституційний) [6, с. 22]. Типи інституційного дискурсу можуть бути співвіднесені із типами соціальних дій Ю. Хабермаса [18]: дія, що спрямована на досягнення практичної цілі; дія, що направлена на спілкування; дія, яка є виконанням певного ритуалу; дія, що виступає як частина драматургічного дійства. Ці характеристики інституційного дискурсу набувають актуальності для аналізу військового дискурсу.

При всій різноманітності визначень терміна *дискурс* у сучасних лінгвістичних дослідженнях він має переважно чотири значення: 1) зв'язний текст у контексті численних супровідних фонових чинників онтологічних, соціокультурних, психологічних тощо; текст «занурений» у життя; 2) замкнута цілісна комунікативна ситуація (подія), складниками якої є комуніканти й текст як знаковий посередник, зумовлена різними чинниками, що

опосередкують спілкування й розуміння (соціальними, культурними, етнічними тощо); 3) стиль, підмова мовного спілкування; 4) зразок мовленнєвої поведінки в певній соціальній сфері, що має певний набір змінних [13, с. 568].

Аналіз усіх наведених визначень дає змогу розглянути *дискурс* як *основу методології конструювання соціальної реальності*, а серед значущих його характеристик відзначити такі:

- дискурс є складним комунікативним явищем, що містить у собі соціальний контекст, який дає уявлення як про учасників комунікації, так і про процеси продукування та сприйняття повідомлень;

- дискурс – явище когнітивне, оскільки забезпечує передачу та продукування певних знань;

- дискурс – цілісний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними та іншими факторами; текст, взятий у подієвому аспекті;

- дискурс буває особисто орієнтований та статусно-орієнтований (інституційний).

Отже, всі зазначені підходи до поняття *дискурс* є важливими для дослідження військової термінології, яка є засобом формування і функціонування *військового дискурсу* як інституційного виду дискурсу та комунікативно-прагматичної форми соціальної поведінки, що припускає певну систему обмежень, певний тип комунікативної поведінки, обмін знаннями, їх ієрархізацію в різних ситуаціях спілкування, що знаходить висвітлення в специфічній організації комунікації на різних рівнях – структурно-функціональному, лінгвокультурному, лінгвокогнітивному, лінгвопрагматичному.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 136–137.
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 445 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://vk.com/doc280125750_421461348?hash=eb14b6d37be7b71f3a&dl=a6c2d747473a7144f5.
3. Дейк Т. А. ван Стратегии понимания связного текста / ван Т. А. Дейк, В. Кинч [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/235883>.
4. Демьянков В. З. Англо-русские термины по прикладной лингвистике и автоматической обработке текста / В. З. Демьянков // Тетради новых терминов: методы анализа текста. – М. : Всесоюз. центр переводов ГКНТ и АН СССР, 1982. – Вып. 2. – № 39. – 288 с.
5. Йокояма О. Б. Когнитивная модель дискурса и русский порядок слов / О. Б. Йокояма. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – 424 с.
6. Карасик В. И. Модусы институционального дискурса / В. И. Карасик // Дискурс как социальная деятельность: приоритеты и перспективы : [материалы междунар. науч. конф.]. – М. : ИПК МГЛУ «Рема», 2011. – С. 22–24.
7. Красных В. В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? (Человек. Сознание. Коммуникация) : [моногр.] / В. В. Красных – М. : Диалог МГУ, 1998. – 352 с.
8. Кубрякова Е. С. О понятиях дискурса и дискурсивного анализа в современной лингвистике / Е. С. Кубрякова // Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты : [сб. обзоров]. – М. : РАН ИНИОН, 2000. – С. 5–13.
9. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века: (Опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М. : РАН, 1995. – С. 144–238.
10. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : монографич. учеб. пособие / Е. А. Селиванова. – К. : Брама, 2004. – 336 с.
11. Селиванова О. А. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селиванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
12. Серио П. Как читают тексты во Франции / П. Серио // Квадратура смысла: Французская школа анализа дискурса, 1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aperlov.narod.ru/texts05/serio.pdf>.
13. Симоненко Л. О. Українська наукова термінологія: стан та перспективи розвитку / Л. О. Симоненко // Українська термінологія і сучасність : [зб. наук. праць]. – К. : КНЕУ, 2001. – Вип. IV. – С. 3–8.
14. Синельникова Л. Н. Слова-концепты как метаязык поэзии / Л. Н. Синельникова // Наукові записки Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка: [зб. наук. праць]. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – Вип. 6. – С. 12–38.
15. Степанов Ю. С. Язык и наука конца 20 века : [сб. ст.] / С. Ю. Степанов / [под ред. Ю. С. Степанова] ; РАН, Ин-т языкознания РАН. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 1995. – 432 с.
16. Сухих С. А. Прагмалингвистическое моделирование коммуникативного процесса / С. А. Сухих, В. В. Зеленская. – Краснодар : Изд-во Кубанск. ун-та, 1998. – 159 с.
17. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теоретичних гуманітарних дисциплін та гуманітарної інформатики / І. Б. Штерн. – К. : АртЕк, 1998. – 336 с.
18. Habermas J. The Theory of Communicative Action / J. Habermas. – Cambridge : Polity Press, 1991. – 465 p.
19. Harris Z. S. Discourse Analysis / Z. S. Harris // Language. – 1952. – № 28. – P. 1–30.

20. Stubbs M. Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. – Oxford : Basil Blackwell, 1983. – 288 p.

REFERENCES

1. Arutiunova, N. D. (1990). Diskurs. Lingvisticheskiy entsiklopedicheskiy slovar. [Discourse. Linguistic dictionary]. Moscow.
2. Benvenist, E. (1974). Obschaya lingvistika. [General linguistics]. Moscow. https://vk.com/doc280125750_421461348?hash=eb14b6d37be7b71f3a&dl=a6c2d747473a7144f5.
3. Dake, T. A. van. Strategii ponimaniya svyaznogo teksta. [Strategies for understanding the text]. <http://www.twirpx.com/file/235883>.
4. Demyankov, V. Z. (1982). Anglo-russkie terminy po prikladnoy lingvistike i avtomaticheskoy obrabotke teksta. [English-Russian terms on applied linguistics and automatic text processing]. Moscow.
5. Yokoyama, O. B. (2005). Kognitivnaya model diskursa i russkiy poryadok slov. [The cognitive model of discourse and the Russian word order]. Moscow.
6. Karasik, V.I. (2011). Modusyi institutsionalnogo diskursa // Diskurs kak sotsialnaya deyatel'nost: prioritety i perspektivy [Modus of institutional discourse]. Moscow.
7. Krasnyh, V.V. (1998). Virtualnaya realnost ili realnaya virtualnost? (Chelovek. Soznanie. Kommunikatsiya) [Virtual reality or real virtuality?]. Moscow.
8. Kubryakova, E. S. (2000). O ponyatiyah diskursa i diskursivnogo analiza v sovremennoy lingvistike. [On the concepts of discourse and discursive analysis in modern linguistics]. Moscow.
9. Kubryakova, E. S. (1995). Evolyutsiya lingvisticheskikh idey vo vtoroy polovine XX veka: (Opyit paradigmalnogo analiza). [Evolution of linguistic ideas in the second half of the twentieth century: (Experience of paradigm analysis)]. Moscow.
10. Selivanova, E.A. (2004). Osnovy lingvisticheskoy teorii teksta i kommunikatsii. [Fundamentals of linguistic theory of text and communication]. Kyiv.
11. Selivanova, O. A. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Kyiv.
12. Serio, P. (1999). Kak chitayut teksty vo Frantsii. [How to read texts in France]. <http://aperlov.narod.ru/texts05/serio.pdf>.
13. Simonenko, L.O. (2001). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia. [Ukrainian scientific terminology: the state and prospects of development]. Kyiv.
14. Sinelnikova, L. N. (2005). Slova-kontseptyi kak metazyzyk poezii. [Words-concepts as a meta-language of poetry]. Luhansk.
15. Stepanov, Yu. S. (1995). Yazyk i nauka kontsa 20 veka. [The language and science of the late 20th century]. Moscow.
16. Sukhiy, S.A. (1998). Pragmalingvisticheskoe modelirovanie kommunikativnogo protsessa. [Pragmalinguistic modeling of the communicative process]. Krasnodar.
17. Stern, I. B. (1998). Vybrani topiky ta leksykon suchasnoi linhvistyky. Entsyklopedychnyi slovnyk dlia fakhivtsiv z teoretychnykh humanitarnykh dystsyplin ta humanitarnoi informatyky. [Selected topics and lexicon of modern linguistics]. Kyiv.
18. Habermas J. (1991). The Theory of Communicative Action / J. Habermas. – Cambridge : Polity Press.
19. Harris Z. S. (1952). Discourse Analysis / Z. S. Harris // Language.
20. Stubbs M. (1983). Discourse Analysis : The Sociolinguistic Analysis of Natural Language / M. Stubbs. – Oxford : Basil Blackwell.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Наталія Акульшина – кандидат філологічних наук, доцент Національної академії Служби безпеки України (Київ).
Наукові інтереси: когнітивна лінгвістика.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Nataliia Akulshyna – Candidate of Philology, Associate Professor of the National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv).
Scientific interests: cognitive linguistics.

УДК 378.016:811

МОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Олександра БОРЗЕНКО (Харків, Україна)

e-mail: saphochka1@gmail.com

**БОРЗЕНКО Олександра. МОВНІ ЕЛЕМЕНТИ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИКИ УСПІШНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ
ФУНКЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті проаналізовано значний обсяг наукового матеріалу, який свідчить про наголошення науковцями, що успішна комунікативна функція особистості, її мовна діяльність є різновидом діяльності людини; що комунікативна функція – головна